

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Декан педагогічного факультету

Олефіренко О.О.

«31» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА
освітньої програми Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 012 Дошкільна освіта
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Шифр за навчальним планом П04

Київ 2023

Робоча програма розроблена на підставі наскрізної програми практики, затвердженої на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова «27» червня 2023 року, протокол №8.

Розробники програми:

Довбня С.О., доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти.

Товкач І.Є., кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти.

Затверджено на засіданні кафедри дошкільної освіти «28» серпня 2023 р., протокол №1.

Завідувач кафедри

Цветкова Г.Г.

I. Опис виробничої практики «Дитина в формах освітньої взаємодії в ЗДО»

	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки:	3	3
Семестр:	6	6
Кількість тижнів:	6	6
Кількість кредитів:	9	9
Загальна кількість годин:	270	270

Вид контролю: диференційований залік

II. Мета і завдання виробничої практики «Дитина в формах освітньої взаємодії в ЗДО»

Мета практики: формування професійної компетентності майбутніх вихователів шляхом закріплення умінь та навичок організації освітнього процесу дітей дошкільного віку; розвиток творчого потенціалу студентів, розширення досвіду ефективного використання інноваційних педагогічних технологій та методик в різних формах освітньої взаємодії з дитиною; відповідального ставлення до професійної діяльності, прагнення до постійного самовдосконалення та творчого розвитку; виховання у студентів любові до педагогічної професії та бажання самореалізуватись в ній.

Завдання практики:

- формувати у студентів-практикантів професійних компетентностей щодо планування та здійснення освітнього процесу з дитиною дошкільного віку в різних формах освітньої взаємодії;

- вдосконалювати вміння спостерігати освітній процес в групах дошкільного віку, аналізувати педагогічну діяльність вихователя, однокласників та свою власну;

- добирати відповідно до змісту діяльності форми освітньої взаємодії, методи, засоби педагогічного впливу з урахуванням принципів освітньої роботи: інтеграції, систематичності, взаємодії, урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку та інших;

- вчити проводити психолого-педагогічні спостереження, добирати діагностичний інструментарій, аналізувати процес розвитку і виховання дітей дошкільного віку в різних формах освітньої взаємодії, проводити відповідні педагогічні заходи задля особистісного зростання кожної дитини;

- розвивати у студентів відповідальне ставлення до безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку, виховувати турботливе ставлення до їхнього розвитку і здоров'я (фізичного, психічного та ін.);

- формувати навички встановлення партнерської взаємодії з батьками з метою спільної участі у створенні сучасного універсального дизайну в закладі дошкільної освіти; здатність до саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя.

Бази проведення виробничої практики. Заклади дошкільної освіти різного типу (загального, компенсуючого, сімейного, комбінованого) і форм власності (державний, комунальний, приватний, корпоративний), заклади дошкільної освіти (дитячий садок, центр розвитку дитини, будинок дитини, освітньо-виховний комплекс «школа-дитячий садок» та ін.). Центри розвитку дітей, навчально-виховні комплекси тощо (згідно Угод).

Практика студентів відбувається в групах дітей дошкільного віку.

Особливості організації виробничої практики. Організацію практики забезпечують загальні керівники практики, науково-педагогічні працівники випускової кафедри, відповідальні від баз практики – директори ЗДО різних типів та форм власності.

Результати організації і проведення виробничої педагогічної практики обговорюються на засіданнях випускової кафедри. По її завершенню, всі відгуки та доцільні пропозиції студентів враховуються під час щорічного оновлення змісту робочої програми та організації практики у подальшому.

Студенти *заочної форми навчання* проходять виробничу практику за місцем працевлаштування (проживання) і подають відповідні документи з місця роботи та звітну документацію установленої форми для зарахування практики.

Завдання практики рівномірно розподіляються впродовж шести тижнів з поступовим ускладненням і відображаються студентами в календарних графіках проходження виробничої педагогічної практики.

Методичне забезпечення виробничої педагогічної практики. Практика забезпечена відповідними методичними матеріалами: робоча програма, щоденник практики, методичні рекомендації з практичної підготовки студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПР – 01 Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.	КЗ – 5 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт
2.	ПР – 04 Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.	КС – 2 Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).
3.	ПР – 12 Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.	КС – 3 Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.
4.	ПР – 15 Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.	КС – 4 Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).
5.	ПР – 19 Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.	КС – 9 Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.
6.	ПР – 22 Дотримуватися умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.	КС – 19 Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, іншими колегами.

2. Програма виробничої практики «Дитина в формах освітньої взаємодії»

Зміст виробничої практики

На початку практики здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої школи отримують інструктаж з охорони праці, наказ керівника закладу вищої освіти про проведення практики, інструкцію щодо тривалості робочого часу на практиці, обов'язки студентів-практикантів, щоденник практики тощо.

Основні обов'язки здобувачів вищої освіти під час проходження практики:

- обов'язкова участь у настановчій конференції з практики;
- своєчасне прибуття до місця проходження практики;
- чітке дотримання вимог щодо правил охорони праці й техніки безпеки;
- складання календарного графіку проходження практики.

Модуль перший.

Змістовно-ознайомлювальний

(перший тиждень)

Завдання:

1. Ознайомлення з педагогічним колективом закладу дошкільної освіти, встановленим санітарним режимом, вивчення педагогічного досвіду, документації вихователя групи дітей, до якої вони прикріплені, методичне забезпечення освітнього процесу в закладі дошкільної освіти (у подальшому ЗДО) та групі дітей.

Результати аналізу практики фіксують у щоденнику практики в щоденних записах та в таблиці (див. таблицю 1.)

Таблиця 1.

Аналіз педагогічних умов розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку

№	Критерії аналізу	Результати аналізу
1.	Визначити педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, методи і засоби що використовуються в роботі з дітьми дошкільного віку відповідно вікової групи	
2.	Схарактеризувати типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей дошкільного віку відповідно вікової групи	
Висновки:		

Примітка. Педагогічні умови – категорія, що визначається як система певних закономірностей, принципів, мети, завдань, змісту, методів і засобів, розвивального середовища, що використовуються в роботі з дітьми, необхідних для досягнення результатів. Джерело: Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. Київ: Аконт, 1999. Т. 2. 910 с.

2. Спостереження за взаємодією вихователя з дітьми дошкільного віку під час освітніх форм: дидактична гра, заняття, прогулянка, цільова прогулянка, екскурсія, гурткова (секційна, студійна) робота; індивідуальна робота пізнавального спрямування у продовж першої чи другої половини дня. Результати спостережень і аналізу освітньої діяльності

взаємодії вихователя і дітей дошкільного віку практиканти фіксують у щоденнику практики в щоденних записах та в таблиці (див. таблицю 2.).

Таблиця 2.

Аналіз форм освітньої взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку

№	Критерії аналізу	Результати аналізу
1.	Форми освітньої взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку в закріпленій групі в 1 половину дня з урахуванням дидактичних принципів організації освітнього процесу: інтеграції, систематичності, взаємодії, урахування вікових та індивід. особливостей дітей дошкільного віку тощо (див. Додаток Д)	
2.	Форми освітньої взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку в закріпленій групі в 2 половину дня з урахуванням дидактичних принципів організації освітнього процесу: інтеграції, систематичності, взаємодії, урахування вікових та індивід. особливостей дітей дошкільного віку тощо (див. Додаток Д)	
Висновки:		

3. Підготовка до самостійного проведення форм освітньої взаємодії з дітьми дошкільного віку в закріпленій групі в ролі вихователя (підбір матеріалів для добірки різних видів дидактичних ігор та вправ для формування комунікативних навичок і виховання дружніх взаємин у дітей дошкільного віку чи рухливих ігор (за вибором студента та тематичної фонотеки літературних творів різних жанрів патріотичного спрямування: віршів, казок, оповідань тощо.).

4. Складання календарного графіку проходження практики (Див. щоденник практики).

Модуль другий.

Підготовчий етап самостійної педагогічної діяльності (другий-третій тижні)

Завдання:

1. Спостереження за формами освітньої взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку упродовж першої чи другої половини дня. Складання структурно-логічної схеми за результатами його аналізу (Див. Таблицю 3.).

Таблиця 3.

Аналіз організації самостійної художньої діяльності (СХД) дітей дошкільного віку

Оберіть одну дитину для спостереження за її діяльністю.

№	Критерії аналізу	Результати аналізу
1.	Організація самостійної художньої діяльності (СХД) дітей дошкільного віку	
2.	Самостійна художня діяльність (СХД) дітей дошкільного віку в другу половину дня (див. Додаток Д)	

3.	Умови, необхідні для організації самостійної ігрової, художньо-мовленнєвої (літературно-мовленнєвої, образотворчо-мовленнєвої, театральньо-мовленнєвої, музично-мовленнєвої діяльності), проявів словесної творчості тощо	
4.	Прийоми педагогічного супроводу самостійною художньою діяльністю дітей дошкільного віку	
Висновки:		

2. Спостереження за формами взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку упродовж першої чи другої половини дня. Складання структурно-логічної схеми за результатами його аналізу (див. таблицю 4.).

Таблиця 4.

Спостереження за організацією ігрової діяльності дітей дошкільного віку

№	Критерії аналізу	Результати аналізу
1.	Види ігрової діяльності дітей дошкільного віку в групі ЗДО	
2.	Умови, необхідні для організації ігрової діяльності дітей групи ЗДО	
3.	Особливості організації предметно-ігрового середовища для дітей групи ЗДО	
4.	Прийоми керівництва ігровою діяльністю дітей зазначеного віку	
Висновки:		

3. Ознайомлення з документами, які регламентують роботу ЗДО з сім'єю. Проаналізуйте, які форми роботи ЗДО із родиною найчастіше використовуються в практиці виховання дітей дошкільного віку (колективні, індивідуальні, наочно-інформаційні).

Складання структурно-логічної схеми за результатами його аналізу (див. Таблицю 5.).

Таблиця 5.

Аналіз форм освітньої взаємодії з батьками в умовах ЗДО

№	Критерії аналізу	Результати аналізу
1.	Фронтальні форми освітньої взаємодії з батьками	
2.	Групові форми освітньої взаємодії з батьками	
3.	Індивідуальні форми освітньої взаємодії з батьками	
4.	Шляхи покращення форм освітньої взаємодії з батьками	
Висновки:		

4. Самостійне виконання педагогічної діяльності в ролі вихователя в групі дошкільного віку: проведення 1-ї прогулянки в першу чи другу половину дня (з протоколом обговорення) (спостереження, різні види ігор, індивідуальну роботу з дітьми, елементи

праці тощо) з інтеграцією різних освітніх напрямів інтеграцією різних освітніх напрямів (Нова редакція БКДО 2021), таких як «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довіллі», «Гра дитини», «Мовлення дитини», «Дитина в соціумі» і «Дитина у світі мистецтва» і варіативного складника: «Особистість дитини. Спортивні ігри» тощо (див. Додаток Д).

5. Розробка сценарію розваги для дітей дошкільного віку (за вибором студента), виготовлення наочних матеріалів, декорації, елементи костюмів для дітей тощо.

Примітка: Розвага для дітей дошкільного віку практиканти можуть планувати, готувати і проводити спільно.

Модуль третій. **Практично-орієнтований** (четвертий – п'ятий тижні)

Завдання:

1. Самостійне проведення 1-го залікового інтегрованого заняття з елементами пізнавальної (дослідницької), художньо-мовленнєвої, ігрової, образотворчої діяльності тощо (з протоколом обговорення).

2. Проведення розваги для дітей дошкільного віку (за вибором студента) за складеним сценарієм (з протоколом обговорення).

3. Добірка різних видів дидактичних ігор та вправ для формування комунікативних навичок і виховання дружніх взаємин у дітей дошкільного віку чи рухливих ігор (за вибором студента).

4. Оформлення тематичної фонотеки літературних творів різних жанрів патріотичного спрямування: віршів, казок, оповідань тощо.

Примітка: Студенти, які проходять практику в одній віковій групі, раціонально розподіляють між собою педагогічну діяльність, координують свої дії.

Конспекти усіх форм педагогічної роботи студенти завчасно подають для узгодження й затвердження вихователю-наставнику з попереднім обговоренням про необхідність застосування конкретного наочного, роздаткового матеріалу або обладнання.

Модуль четвертий. **Контрольно-оцінювальна діяльність** (шостий тиждень)

Завдання:

1. Організація життєдіяльності дітей із застосуванням форм освітньої взаємодії: індивідуальних, індивідуально-групових, групових, фронтальних.

2. Проведення меседжу (опитування педагогів) на тему: Анкета для педагогів «Чи вмієте ви слухати дитину?» (Див. Додаток Ж).

3. Проведення родинного меседжу (опитування батьків) на тему: «Як виховати патріота?». (Див. підпункт 7. Методичні рекомендації) та спланувати педагогічну (просвітницьку) взаємодію з батьками (індивідуальні бесіди, консультації, лекторії, тренінги та ін. (Див. Додатки З, К).

4. Оформлення звітної документації та мультимедійної презентації (слайди, фото, відео) за результатами практичної діяльності.

Примітка: Студенти активно відвідують усі залікові форми роботи, що проводять з дітьми дошкільного віку, батьками інші практиканти, аналізують і роблять педагогічні висновки про якість їх проведення.

Практика завершується остаточним оформленням і затвердженням пакету звітної документації студентів-практикантів. Публічна демонстрація і захист студентами-практикантами презентаційних матеріалів за весь період практики в групах дошкільного віку з використанням мультимедійних засобів відбувається на звітній конференції кафедри.

4. Форми та методи контролю

Форми поточного контролю: індивідуальна, групова, комбінована.

Зокрема: контроль часу перебування студентів-практикантів на базі практики, якість ведення щоденника практики та поточної документації, перевірка активності студентів під час самостійної педагогічної діяльності на посаді вихователя, відвідування та взаємного відвідування запланованих заходів з подальшим їх обговоренням, контроль за дотриманням усіх вимог проходження практики та своєчасне подання звітної документації у повному обсязі.

Методи: усного, письмового контролю: спостереження, співбесіда, аналіз діяльності, звіт, самоаналіз.

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, колоквиуми.

➤ *Методи письмового контролю:* оформлення і заповнення індивідуального плану, конспектів різних форм освітньої взаємодії дитини тощо і звіту проходження практики.

Форми і методи підсумкового контролю

➤ Форми підсумкового контролю дистанційного проходження педагогічної практики: конференція і звіт-презентація (інтернет-трансляції).

У процесі оцінювання підсумкових навчальних досягнень студентів-практикантів застосовуються такі методи:

➤ *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

телекомунікаційне спілкування студентів-практикантів, вихователів, вихователя-методиста базового закладу дошкільної освіти, методиста – керівника від фахової кафедри університету, консультація з викладачем в Google meet, viber, telegram тощо:

- аудіо трансляції;
- аудіо конференції;
- інтернет конференції;
- вебінари;
- консультації та ін..

Використання мульти-медійних освітніх засобів в процесі самонавчання (друковані, аудіо -, відео-матеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж).

5. Вимоги до звітної документації

Оформлення і подання звітної документації:

- 1) календарний графік проходження практики;
- 2) щоденник практики;
- 3) аналіз форм освітньої взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку в ЗДО (див. таблиці 1-5);
- 4) конспект проведення 1-єї прогулянки в першу або другу половину дня (спостереження, різні види ігор, індивідуальна робота з дітьми, елементи праці тощо) (з протоколом обговорення) (див. Додаток Д);
- 5) конспект проведення 1-го залікового інтегрованого заняття (різних типів і видів) з елементами пізнавальної (дослідницької), художньо-мовленнєвої, ігрової, образотворчої діяльності з дітьми дошкільного віку (з протоколом обговорення) (див. Додаток В);
- 6) сценарій проведення розваги (з протоколом обговорення);
- 7) добірка різних видів дидактичних ігор та вправ для формування комунікативних навичок і виховання дружніх взаємин у дітей дошкільного віку чи рухливих ігор (за вибором студента).
- 8) тематична фонотека літературних творів різних жанрів патріотичного спрямування: віршів, казок, оповідань тощо.

9) результати матеріалів меседжу (опитування педагогів) на тему: «Чи вмієте ви слухати дитину?» (Див. Додаток Ж); результати матеріалів родинного меседжу (опитування батьків) на тему: «Як виховати патріота?». (Див. підпункт 7. Методичні рекомендації)

10) конспект проведення однієї з форм взаємодії з батьками дітей дошкільного віку на актуальну тему (Див. Додатки 3, К).

11) звіт студента-практиканта у вигляді презентації результатів проходження практики.

6. Розподіл балів, які отримують студенти

№ з/п	Види діяльності студента-практиканта	Термін виконання	Кількість балів
1.	Ознайомлення із змістом і організацією педагогічних умов та матеріально-технічною базою закладу дошкільної освіти. Складання індивідуального графіку проходження практики.	1 тиждень	0-5
2.	Аналіз сучасних форм освітньої взаємодії з дітьми. Створення карт-схем (див. Таблиці 1- 5).	1-3 тижні	0-20
3.	Конспект та проведення 1-єї прогулянки в першу або другу половину дня (спостереження, різні види ігор, індивідуальна робота з дітьми, елементи праці тощо) з інтеграцією різних освітніх напрямів (Нова редакція БКДО 2021), таких як «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному доквіллі», «Гра дитини», «Мовлення дитини», «Дитина в соціумі» і «Дитина у світі мистецтва» і варіативного складника: «Особистість дитини. «Спортивні ігри» тощо (з протоколом обговорення);	2-3 тижні	0-10
4.	Підготовка та проведення залікового 1-го конспекту інтегрованого заняття для проведення з дітьми дошкільного віку (з протоколом обговорення).	4 –5 тижні	0-10
5.	Добірка різних видів дидактичних ігор та вправ для формування комунікативних навичок і виховання дружніх взаємин у дітей дошкільного віку чи рухливих ігор (за вибором студента).	4 –5 тижні	0-5
6.	Підготовка та проведення виховного заходу - розваги для дітей зазначеної категорії (з протоколом обговорення).	5-6 тижні	0-10
7	Тематична фонотека літературних творів різних жанрів патріотичного спрямування: віршів, казок, оповідань тощо.	5-6 тижні	0-5
8.	Результати матеріалів меседжу (опитування педагогів) на тему: «Чи вмієте ви слухати дитину?»; Родинного меседжу (опитування батьків) на тему: «Як виховати патріота?».	6 тиждень	0-10

9.	Конспект проведення однієї з форм взаємодії з батьками дітей дошкільного віку на актуальну тему.	6 тиждень	0-10
10	Ведення щоденника практики. Змістовність наповнення, культура оформлення і своєчасне подання у повному обсязі пакету звітної документації про практику методисту – керівнику від фахової кафедри університету.	Протягом практики	0-10
11	Презентація та захист результатів проходження практики на звітній конференції з використанням мультимедійних засобів (відео, медіа або слайд презентація)	Звітна конференція	0-5
Разом:			100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Теоретичні й практичні досягнення студентів-практикантів оцінюються за модульно-рейтинговою системою:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для диференційованого заліку	для заліку
90-100	A	відмінно	Зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного проходження практики	не зараховано з можливістю повторного проходження практики
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним проходженням практики	не зараховано з обов'язковим повторним проходженням практики

7. Методичні рекомендації

Виробнича практика організовується відповідно до навчального плану спеціальності у терміни, встановлені графіком проведення практик на факультеті. Закріплення студентів за базами практики та призначення методистів – керівників від фахових кафедр університету здійснюється за наказом ректора. Студенти денної форми навчання, як виняток (з поважних причин), можуть направлятися на педагогічну практику в заклади дошкільної освіти за місцем працевлаштування (за наявності довідки про працевлаштування та заяви студента з позитивною резолюцією декана факультету).

Тривалість робочої зміни практиканта становить не менше шести годин.

Для проходження практики студенти розподіляються на підгрупи (по 4–6 осіб) і направляються в базові заклади дошкільної освіти. В закладі працює одна підгрупа, по двоє (чи одному студенту) студентів в одній віковій групі.

На початку проходження практики студенти зобов'язані пройти інструктаж з техніки безпеки та пожежної безпеки, ознайомитись з робочим місцем; під час роботи неухильно дотримуватись правил внутрішнього розпорядку базової установи. На весь період практики в закладі дошкільної освіти студенту призначається вихователь групи дошкільного віку, який як наставник координує його дії, визначає ступінь готовності до самостійної педагогічної діяльності студента-практиканта на посаді вихователя однієї вікової групи, надає консультативну допомогу та бере участь в оцінюванні практичної підготовки студентів.

За погодженням з методистом, вихователем – наставником та керівником закладу дошкільної освіти студент рівномірно з поступовим ускладненням розподіляє виконання завдань практики впродовж п'яти тижнів. Послідовність реалізації завдань розкривається в індивідуальному плані проходження практики, який студент складає перед її початком і погоджує з методистом – керівником від фахової кафедри та вихователем – наставником закладу дошкільної освіти.

Результативність своєї практичної діяльності студенти засвідчують якісною підготовкою пакету обов'язкової звітної документації.

1. Щоденник практики є обов'язковим документом практиканта. Записи до нього вносяться від руки, щодня, з дотриманням норм ділового мовлення, відповідно до запланованих заходів, здобутих результатів під час педагогічної діяльності. Зазначається їх стислий аналіз, відмічаються труднощі, складні педагогічні ситуації та шляхи їх вирішення (див. Додатки А-Б).

2. Календарний графік проходження практики (складова щоденника) студенти складають до кінця першого тижня, де зазначається не менше трьох завдань на кожен день. Він обов'язково узгоджується з керівниками від бази практики та методистами фахової кафедри університету. На підставі аналізу запланованих і поетапно виконуваних практикантами завдань, в календарному графіку практики ставиться відповідна позначка: *виконано / частково виконано / не виконано / перенесено і виконано* (див. Додаток Б).

3. Календарний план освітньої роботи з дітьми дошкільного віку – оформлюється на період практики, з дотриманням вимог, прийнятих у базовому закладі дошкільної освіти (відповідно до ведення перспективного планування).

4. Конспект проведення однієї прогулянки (спостереження, різні види ігор, індивідуальна робота з дітьми, елементи праці, інтеграція різних освітніх галузей тощо) (з протоколом обговорення, завіреним підписом керівника і печаткою установи).

Увага! В ході прогулянки можлива інтеграція різних освітніх галузей, таких як «Фізична культура», «Здоров'я», «Безпека», «Соціалізація», «Пізнання», «Комунікація» і «Праця». (див. Додаток Д).

5. Конспекти проведення 1-го залікового інтегрованого заняття з елементами пізнавальної (дослідницької, художньо-мовленнєвої, ігрової, образотворчої діяльності тощо).

Нагадаємо, що **інтегровані заняття** - це форма навчально-виховної роботи педагога з дітьми, яка об'єднує блоки знань із різних галузей навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів дітей дошкільного віку, що дає змогу пізнавати їм певне явище з різних сторін, досягати цілісності знань дітей зазначеного віку. Необхідно також *оформити протоколи обговорення двох залікових занять* (див. Додаток В).

6. Меседж (опитування педагогів) «*Чи вмієте Ви слухати дитину?*» (див. Додаток Д).

7. Родинний меседж (опитування батьків) «*Як виховати патріота?*» (див. Додаток Ж).

Термін «меседж» в українському лексиконі доволі новий. Запозичений з англійської, він перекладається як «повідомлення», «зв'язок», «послання». Вебстерський словник тлумачить це слово як «письмове або усне повідомлення від однієї особи до іншої».

Меседжем є інформація від її джерела (батьків дитини) до одержувача (вихователя, студента-практиканта) в системі відносин за принципами взаємної довіри, добровільності, демократичності. Меседжем може бути і якась думка чи ідея, виражена вербальним способом, якщо вкладений у неї зміст забезпечує усвідомлювану взаємозалежність між учасниками комунікативної взаємодії.

Завданням студента-практиканта є *отримати від батьків такий усний (або письмовий) меседж, у якому б відобразилася лаконічна й аргументована думка батьків про доцільність/недоцільність патріотичного виховання дитини дошкільного віку.* Для цього батькам пропонується висловитися або викласти на папір свою думку – ставлення до проблеми раннього розвитку дітей (обсяг меседжу 7-12 речень).

Допоміжні питання:

- Чи знайомі Ви з поняттям «патріотичне виховання»?
- У чому переваги патріотичного виховання?
- Чи вважаєте патріотичне виховання потрібним для вашої дитини?
- Чи організоване середовище, що сприятиме патріотичному вихованню для Вашої дитини вдома? Як саме?

Також отримані дані можна використати при підготовці наукової доповіді, статті тощо.

Про форми взаємодії з батьками (див. Додатки З, К)

8. Рекомендована література

Базова:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Борщ Р. М., Самойлик Д.В. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості». Мандрівець, 2013, 72 с.
3. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту : О. В. Огнев'юк ; авт. кол. : Г. В. Беленька, О. Л. Богиніч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.] / Мін. осв. і науки України, К. ун-т. ім. Б. Грінченка. Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
4. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст. 259). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/paran50#n50>
6. Закон України «Про освіту»: новий (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
7. Закон України від 26.04.2001 № 2402-III «Про охорону дитинства», зі змінами та доповненнями.
8. Кузьменко В. У., Цибуляк Н. Спостереження – ключ до розуміння дитини. *Дошкільне виховання*. 2015. № 12. С. 7-13.
9. Павелків Р. В., Цигипало О.П. Дитяча психологія. Академвидав, 2008, 432 с.
10. Павелків Р. В, Цигипало О.П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного навчального закладу : навч. посіб. «Центр учбової літератури», 2013. 296 с.
11. Піроженко Т.О. Розвивальні ігри та вправи для дітей третього-четвертого років життя. 2-ге вид., зі зм. та доп. Мандрівець, 2014.
12. Піроженко Т.О. Розвивальні ігри та вправи для дітей п'ятого року життя. 2-ге вид., зі зм. та доп. Мандрівець, 2012, 65 с.
13. Піроженко Т.О. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посібник Т.О. Піроженко, Л.С. Соловійова та ін. Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.
14. Пихтіна Н. П. Теорія і методика ігрової діяльності дітей. Ніжин, 2016. 267 с.
15. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. «Академвидав», 2015, 448 с.
16. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: монографія. / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг. ред. О. Рейпольської. Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.
17. Шевцова О. А. 745 ігор для дошкільників. Вид. група «Основа», 2010. 366 с.
18. Шевцова О. А. Дидактичні та сюжетно-рольові ігри. ВГ «Основа», 2007, 254 с.

Допоміжна:

1. Біла І. М. Становлення творчості дошкільників у конструюванні. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. «Срібна хвиля», 2013. Т. XII. Психологія розвитку дошкільника. Вип 9. С.10-18.
2. Березіна О. М., Гніровська О. З. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 56 с.

3. Бесага І., Бутенко В. LEGO-технологія як засіб інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/10970/1/LEGO-%D0%A2%D0%95%D0%99%20%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%A0%D0.pdf> (дата звернення: 28.09.2022).
4. Буре, Р.С. Формування уявлень про норми моралі у дітей дошкільного віку/ Р.С. Буре // Дитина в дитячому саду. 2016. № 5. С. 16-17.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Просвіта, 2001.
6. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю : тематичний збірник праць / упоряд.: А.А.Волосюк; за заг. редакцією Л.А.Шишолік. РОППО, 2015. 85 с.
7. Доброгорська І. О. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників у процесі театралізованої діяльності. Добірка творів для театралізації: кваліфікаційна робота. Кривий Ріг: КДПУ, 2021. 157 с.
8. Довбня С.О. Секрети вдалого спостереження з дітьми. Вихователь-методист, № 6 червень, 2020; С. 12-15.
9. Довбня С.О. У світ економіки кризь призму гри-стратегії: чому це важливо. Зубко Н.П. Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи : збірники наукових праць за заг. ред. Г.В. Беленької, В.І. Бондар, І.М. Шоробури / Хмельницький, ФОП Мельник А.А, 2020; С. 149-158.
10. Довбня С.О., Отченко Г.В. Формування еколого доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку: експериментальне дослідження: монографія / «Освіта XXI століття: реалії, виклики, тенденції розвитку» за наук. ред. Г.Г. Цветкової. Hameln Germany : Inter GING, 2020; 172-195.
11. Дмитріюк Н. С. Проблема тривожності у старших дошкільників: деякі емпіричні кореляти та індикатори. Актуальні проблеми психології. 2015. Т. 10. Вип. 27. С. 133-143.
12. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. для вихователів дошк. навч. закл. / Нац. акад. «Остроз. акад.»; уклад.: Скрипник В. В., Сучок В. Є.; за ред. В. М. Жуковського. - 2-ге вид., допов. і перероб. Остроз: Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2012. 183 с.
13. Карасьова К., Піроженко Т. Світ дитячої гри. Київ : Вид. дім «Шкіл.світ», 2010. 386 с.
14. Карабаєва, І. Особливості розвитку уяви дітей. Шк. світ, 2008. 128 с.
15. Козлова, С.А. Моральне і трудове виховання дошкільників. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / С. А. Козлова, Н.К. Ледовських, В.Д. Калішенко та ін. Під ред. С. А. Козлової. Видавничий центр «Академія», 2002. 192 с.
16. Лохвицька Л. Виховання здорової дитини в сучасній сім'ї. Сім'я – берегиня здоров'я дитини. Навчально-методичний посібник. Мандрівець, 2010.
17. Народні перлини для маленької дитини / упоряд. О.О. Яловська. Мандрівець, 2013.
18. Психологія сімейних взаємин: навч. пос. / М. С. Корольчук, П. П. Криворучко та інш.; за загал. ред. М. С. Корольчука. К.: Ніка-Центр, 2010. 296 с.
19. Соколовська О.С. Виховання культури поведінки дітей старшого дошкільного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. 2019. С. 53-61.
20. Тимофєєва О. Лялькова вистава – чудова забава. Мандрівець, 2008.
21. Товкач І.Є. Тварини: дикі та свійські: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. К.: В-во «Грамота». 2015. 88 с. (Серія «Розглядай та пізнавай»).
22. Товкач І.Є. Працюють усі навколо нас: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. К.: В-во «Грамота». 2015. 96 с. (Серія «Розглядай та пізнавай»).
23. Товкач І.Є. Рослини: овочі та фрукти: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. К. : В-во «Грамота». 2016. 86 с. (Серія «Розглядай та пізнавай»).
24. Товкач І.Є. Транспорт: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. К. : В-во «Грамота». 2018. 87 с. (Серія «Розглядай та пізнавай»).
25. Товкач І. Художньо-мовленнєва діяльність дітей : організаційні аспекти // Палітра педагога. 2018. № 2. С. 3 -7.
26. Товкач І.Є. Рослини: квіти та трави : навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. К. : В-во «Грамота». 2019. 80 с. (Серія «Розглядай та пізнавай»).

27. Товкач І.Є. Як весело й цікаво підготуватися до прогулянки / Г.В. Беленька, І.Є. Товкач // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2018. №5. С. 24 – 29.
28. Товкач І.Є. Підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з батьками щодо формування в дітей основ культури читача» / в електронному виданні «Народна освіта» (Випуск 2 (41) 2020 р.) Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6188
29. Товкач І.Є. Психологічні нотатки для батьків і вихователів дітей від народження до семи років : метод. посіб. Київ, Грамота, 2023. 288 с.
30. Українська мозаїка : книга для читання в дошкільному закладі і родинному колі / Упор. : Н.І. Вакуленко, Л.В. Гураш, О.П. Долинна, О.В. Низковська. Мандрівець, 2013.
31. Цветкова Г. Професійне самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів: експериментальне дослідження мотивів і цінностей / Е. Панасенко, Г. Цветкова // Рід. шк. 2014. № 3. С. 29 – 34.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – Урядовий портал
2. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти і науки України
3. <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/index> – Комітет з питань освіти і науки
4. <http://www.osvita.org.ua/> – Освітній портал
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського . Режим доступу: <http://www.dnpb.gov.ua/>
7. Наукова бібліотека НПУ імені М.П. Драгоманова. Режим доступу: <http://lib.npu.edu.ua/>

ДОДАТКИ

Додаток В

ПРОТОКОЛ № ____

обговорення залікового заняття (прогулянки, розваги)
 проведеного в групі _____
 студентом-практикантом _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

від «__» _____ 20... року

На занятті були присутні:

Вихователь-методист: _____
 (прізвище, ім'я, по батькові)

Вихователь: _____
 (прізвище, ім'я, по батькові)

Тема заняття:

Мета заняття:

Матеріали:

Короткий зміст заняття:

вступна частина

основна частина

заключна частина

Виступили:

Вчитель-методист

Вихователь

Уважили: оцінити заняття студента – практиканта на оцінку _____

Вчитель-методист _____
 (підпис) (ім'я, по батькові)

Вихователь _____
 (підпис) (ім'я, по батькові)

Додаток Д

Сучасні форми організації освітнього процесу. (Інформаційний меседж)

Сучасний етап модернізації дошкільної освіти вимагає від педагогів якісних змін в організації освітнього процесу. Оновлений державний стандарт дошкільної освіти визначає цінності дошкільної освіти, серед яких щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства, визнання самоцінності дошкільних років, їхнього потенціалу, розвиток творчих задатків, здібностей дітей. Освітній процес має бути спрямований на задоволення потреб дитини в її сьогоденні й водночас на формування обривів майбутнього через розвиток пізнавальних інтересів, емоційного інтелекту та комунікативних умінь.

Діяльність педагогів сьогодні має бути переорієнтована на щоденне опрацювання пізнавальних та особистісних проблем, пошук можливих рішень у спільній діяльності, застосування умінь з урахуванням соціальних, міжособистісних і предметних контекстів, постійно змінюваних умов та викликів життя, що забезпечує досягнення взаєморозуміння з оточуючим світом. Окреслені завдання ефективно вирішуються в ЗДО за умови використання **сучасних форм організації роботи з дітьми**.

Спілкування в колі

Досить ефективною формою організації дітей є **спілкування в колі**. Коло — не випадкова форма. Коло надихає, дарує відчуття єдності, дає змогу налагодити соціальну взаємодію між дітьми й дорослими, зберегти та посилити енергію спільної творчої

діяльності, сформувати повагу до іншої точки зору. У колі педагог з дітьми може обговорювати майбутню діяльність, презентувати нові книги чи іграшки, говорити про проблеми, які хвилюють, спільно розробляти правила взаємин.

Коло як форма організації дітей використовується в усіх вікових групах, в тому числі і в другій молодшій групі ЗДО.

Кожне коло має свою тему, яка залежить від педагогічної ситуації. Тому коло можна розглядати як різновид кіл:

- коло створення емоційного настрою, концентрації уваги, психологічного комфорту;
- коло розширення інформаційного поля дитини;
- рефлексійне коло.

Освітня ситуація

Освітня ситуація — форма спільної діяльності педагога і дітей, яка планується і цілеспрямовано організовується педагогом з метою вирішення певних освітніх завдань. Призначення освітніх ситуацій полягає в систематизації, поглибленні, узагальненні особистого досвіду дітей. Особливістю освітньої ситуації є створення разом з дітьми певного освітнього продукту (результату). Такі результати можуть бути як матеріальними (малюнок, виріб, колаж), так і нематеріальними (нові знання, ідеї, переживання). Кількість освітніх ситуацій не регламентована, визначається вихователем, виходячи з освітніх завдань та особливостей розвитку дітей у групі.

Вихователь може створювати різноманітні освітні ситуації, що спонукають дітей застосовувати свої знання і вміння, активно шукати нові шляхи вирішення проблеми, проявляти емоційну чуйність і творчість. Запропоновані вихователем освітні ситуації ставлять дітей перед необхідністю зрозуміти, прийняти і вирішити поставлене завдання. При цьому активно використовуються такі прийоми: пояснення, вказівка, порівняння, повторення, підказка, виправлення помилок, нагадування, постановка запитань.

Для вихователя запропонована освітня ситуація є організованим моментом освітнього процесу, а для дитини — цікавою ігровою діяльністю, що потребує різних видів взаємодії (інтелектуальної, емоційної, комунікативної, рухової) задля досягнення результату.

Дітям четвертого року життя доцільно пропонувати розвиваючі освітні ситуації з гуманістичним змістом, як-от: «Знайдемо друзів цуценятку», «Зайченятко захворіло», «Допоможемо ляльці одягнутися на прогулянку» тощо. При цьому будуть вирішені такі завдання соціально-особистісного розвитку дітей, як: формування вміння дружити, допомагати іншому; розвиток культурно-гігієнічних навичок.

Освітня ситуація упродовж дня у молодшій групі може тривати до 10 хв, а їх кількість залежить від потреби.

Доцільними формами організації освітніх ситуацій є групова, підгрупова та індивідуальна. Робота в невеликих групах дає дітям змогу набути вмінь співпрацювати, узгоджувати свої дії з іншими, підпорядковувати їх спільній меті.

Алгоритм постановки та вирішення освітніх ситуацій

1. Постановка проблеми. Вихователь зацікавлює дітей ситуацією, пропонує питання.
2. Висунення припущень, гіпотез шляхом залучення до активної участі всіх дітей.
Вибір та перевірка припущень (спостереження, експеримент тощо).
3. Створення дітьми продуктів діяльності (малюнки, аплікації, ліплення, вироби, вірші, розповіді тощо, а також зміни особистісних якостей дітей).
4. Підбиття підсумків, оцінювання досягнень дітей.

Проектна діяльність

Проектна діяльність — особливий вид діяльності вихованців, яка спрямована на вирішення проблеми, пов'язаної зі створенням освітнього продукту. В основі проектної діяльності лежить самостійна діяльність дітей (дослідницька, пізнавальна, продуктивна), в процесі якої вони пізнають навколишній світ і втілюють нові знання у реальні твори.

Проектну діяльність від інших форм організації освітнього процесу відрізняє практичне застосування дітьми нових знань і умінь; нежорстке формулювання завдань, їх варіативність, інтерес до діяльності. Проектна діяльність складається з таких елементів:

- *завдання для дітей, сформульоване у вигляді проблеми;
- *цілеспрямована дитяча діяльність;
- *форми організації взаємодії дітей з вихователем і одне з одним;
- *результат діяльності як знайдений дітьми спосіб вирішення проблеми проекту.

У ЗДО проектна діяльність може відрізнитися обсягом завдань, тривалістю, характером координації та контактів, формою проведення, видом діяльності.

Для дітей молодшого дошкільного віку характерна участь у невеликих за тривалістю та простих за результатом продуктивної діяльності тематичних мініпроектів, що організуються частіше за участю батьків або спільно з батьками. Використовуються рольові та творчі види проектів: «Мої улюблені іграшки», «Умілі пальчики», «Тварини — наші друзі», «Півник і його родина», «Овочі», «Фрукти» тощо.

Примітка: вихователю буде у нагоді серія навчальних посібників «Розглядай та пізнавай» авторки І. Товкач (посил. див. у списку літератури).

Міра участі вихователя у роботі над проектом визначається досвідом дошкільників. Так, на початковій стадії ознайомлення із цим видом діяльності вихователь є безпосереднім її керівником. Він планує діяльність дошкільників, організовує виконання дослідження, допомагає знаходити інформацію, вчить опрацьовувати її, стежить за дотриманням обумовлених термінів виконання проекту, спільно з дітьми організовує презентацію результатів, бере безпосередню участь в оцінюванні діяльності.

Метою кожного проекту є вирішення проблемної ситуації, пошук відповідей на актуальні для дітей чи проблемні питання, створення та презентація кінцевого продукту. Відповідно до природи дітей (за наявності комфортного, вільного і креативного освітнього середовища) на завершальному етапі реалізації проекту ними формуються нові проблемні особистісно-значущі запитання.

Реалізація будь-якого проекту відбувається поетапно.

Алгоритм проектної діяльності вихователя і дітей

На підготовчому етапі вихователь має зробити *такі кроки*:

1. Сформулювати проблему проекту, сюжетно-ігрову ситуацію. Визначити мету, завдання та очікувані результати проекту.
2. Продумати форму презентації проекту (виставка, свято, гра- драматизація, сценарій казки, колекція, енциклопедія тощо).
3. Розробити орієнтовний хід проекту (продумати його гнучкість та варіативність відповідно до запитів і можливостей дітей).
4. Розробити зміст занять, ігор, прогулянок, спостережень та інших видів діяльності, пов'язаних із темою проекту. При цьому особливу увагу потрібно приділити організації розвивального середовища в групі та закладі дошкільної освіти в цілому.
5. Передбачити варіативність засобів, методів та прийомів роботи з дітьми.

Етап реалізації дітьми проектної діяльності передбачає постановку **проблеми** у групі; її обговорення та визначення завдань; роботу над проектом, презентацію продукту діяльності; аналіз ходу роботи над **проектом** та постановку нової проблеми.

Критеріальні вимоги щодо проектної діяльності дошкільників:

- наявність освітньої проблеми, яка відповідає запитам та інтересам дітей;
- моделювання умов для виявлення проблеми вихованцями;
- постановка проблеми;
- пошук шляхів розв'язання проблеми;
- дослідницький характер розв'язання проблеми;
- презентація проекту;
- падання можливостей для самовираження кожного учасника проекту;
- самостійність у процесі пошукової роботи;
- прикладне значення результату проектної діяльності;
- педагогічна цінність проектної діяльності (здобуття знань, оволодіння уміннями, розвиток особистих якостей тощо).

Прогулянка

Для дошкільників прогулянка має велике значення з точки зору зміни видів діяльності, забезпечення позитивного емоційного стану і задоволення потреби у руховій активності. Для вихователя це оптимальний час для всебічного гармонійного розвитку дітей, виховання базових якостей особистості.

Тривалість прогулянки у кожній віковій групі залежить від сезону. Для перебування дітей на свіжому повітрі відводиться приблизно до чотирьох годин на день. Улітку цей час максимально збільшується з перервами на харчування та сон.

У закладі дошкільної освіти планують дві прогулянки: денну (після ігрових занять) та вечірню (після полуденку/вечері). Освітня програма «Дитина» рекомендує батькам проводити ще одну прогулянку спільно з дитиною упродовж однієї години з 19.00.

Під час планування прогулянки основне завдання вихователя полягає у забезпеченні активної, змістовної, різноманітної та цікавої для дітей діяльності. Зміст діяльності дітей на прогулянці залежить від часу доби, пори року, погоди, тематики тижня, попередньої освітньої діяльності, інтересів та віку.

Орієнтовна структура прогулянки:

Спостереження.

Рухливі ігри: 2-3 гри великої рухливості, 2-3 гри малої і середньої рухливості, ігри на вибір дітей, дидактичні ігри.

Індивідуальна робота з дітьми (з розвитку мовлення, рухів, фізичних якостей тощо).

Праця дітей на ділянці.

Самостійна ігрова діяльність дітей.

Послідовність структурних компонентів прогулянки може змінюватись в залежності від виду попереднього заняття. Якщо діти перебували на занятті, що вимагає підвищеної пізнавальної активності і розумової напруги, то на початку прогулянки доцільно провести рухливі ігри, пробіжки, потім — спостереження.

Якщо до прогулянки було заняття з фізкультури чи музичне заняття, прогулянка починається з спостереження або спокійної гри.

Увага! Кожен з обов'язкових компонентів прогулянки триває від 7 до 15 хвилин.

Спостереження.

Велике місце на прогулянках приділяється спостереженням (заздалегідь запланованим) за природними явищами і суспільним життям.

Спостереження можна проводити з цілою групою дітей, з підгрупами, а також з окремими дітьми.

В молодшому віці спостереження повинні займати не більше 7-10 хвилин і бути яскравими, цікавими, у старшому віці спостереження повинні складати від 15 до 25 хвилин.

Проводити їх треба щодня, але кожен раз дітям повинні пропонуватися різні об'єкти для розгляду.

Об'єктами спостережень можуть бути:

Жива природа: рослини і тварини;

Нежива природа: сезонні зміни і різні явища природи (дощ, сніг, тощо).

Праця дорослих.

Спостереження за працею дорослих (двірника, шофера, будівельника тощо) організовуються 1-2 рази в квартал.

Види спостереження:

Короткочасні спостереження організовуються для формування про властивості і якостях предмета або явища (діти вчаться розрізняти форму, колір, величину, просторове розташування частин і характер поверхні, а при ознайомленні з тваринами — характерні рухи, видавані звуки і т. д.

Тривалі спостереження організовуються для накопичення знань про ріст і розвиток рослин і тварин, про сезонні зміни в природі. Діти при цьому порівнюють спостережується стан об'єкта з тим, що було раніше.

Організуючи спостереження, вихователь повинен завжди дотримуватися дану послідовність:

встановлюються факти;

формується зв'язки між частинами об'єкта;

йде накопичення уявлень у дітей;

проводяться зіставлення;

робляться висновки і встановлюються зв'язки між проведеним зараз спостереженнями і проведених раніше.

Довкілля і природа дають можливість для організації цікавих і різноманітних спостережень.

Рухливі ігри.

Провідне місце на прогулянці відводиться іграм, переважно рухливим. У них розвиваються основні рухи, знімається розумове напруження від занять, виховуються моральні якості.

Вибір гри залежить від часу року, погоди, температури повітря. У холодні дні доцільно починати прогулянку з ігор більшої рухливості, пов'язаних з бігом, метанням, стрибками. Веселі та захоплюючі ігри допомагають дітям краще переносити холодну погоду.

У сиру, дощову погоду (особливо навесні і восени) слід організувати малорухомі ігри, які не вимагають великого простору.

Ігри зі стрибками, бігом, метанням, вправи в рівновазі слід проводити також у теплі весняні, літні дні і ранньої осені.

Під час прогулянок можуть бути широко використані безсюжетні народні ігри з предметами, такі кільцеброс, кеглі, а в старших групах — елементи спортивних ігор: волейбол, баскетбол, городки, бадмінтон, настільний теніс, футбол, хокей. У спекотну погоду проводяться ігри з водою.

Час проведення рухливих ігор та фізичних вправ на ранковій прогулянці: в молодших групах — 6 — 10 хвилин, у середніх — 10-15 хвилин, у старших групах — 20-25 хвилин.

На вечірній прогулянці: в молодших і середніх групах — 10-15 хвилин, у старших та підготовчих — 12-15 хвилин.

Кожен місяць розучування 2-3 гри (повтор протягом місяця і закріплення 3-4 рази в рік).

В молодшому дошкільному віці рекомендуються ігри з текстом (наслідування дій вихователя).

В середній групі вихователь розподіляє ролі серед дітей (роль ведучого виконує дитина, який може впоратися з цим завданням).

У старшій групі проводяться ігри-естафети, спортивні ігри, ігри з елементами змагання.

Закінчуються рухливі ігри ходьбою або грою малої рухливості, поступово знижує фізичне навантаження.

Не допускається тривале перебування дітей на прогулянці без рухів. Особливої уваги потребують діти зі зниженою рухливістю, безініціативні, яких слід залучати в рухливі ігри.

Під час прогулянок вихователь проводить індивідуальну роботу з дітьми: для одних організовує гру з м'ячем, метання в ціль, для інших — вправу в рівновазі, для третіх — зістрибування з пенків, перешагування через дерева.

Ігри з високим рівнем інтенсивності рухів не слід проводити в кінці ранкової прогулянки перед відходом з ділянки.

Крім рухливих ігор і окремих вправ в основних рухах, на прогулянці організовуються і спортивні розваги (вправи).

Приблизно за півгодини до закінчення прогулянки вихователь організовує спокійні ігри. Потім діти збирають іграшки, обладнання. Перед входом у приміщення вони витирають ноги. Роздягаються діти тихо, без шуму, акуратно складають і забирають речі в шафи. Перевзуються, приносять костюм і зачіску в порядок і йдуть в групу.

Особливості організації рухової активності у зимовий період: в холодний період року, вихователю необхідно стежити за тим, щоб діти дихали носом.

Носове дихання відповідає формуванню у дітей уміння правильно дихати, попереджає захворювання носоглотки; при низьких температурах повітря недоцільно організовувати ігри великої рухливості, так як вони призводять до форсування дихання, коли діти починають дихати ротом. Не слід також в цих умовах проводити ігри, що вимагають вимовляння дітьми в повний голос чотиривіршів, приспівок, якого — небудь тексту.

Дидактичні ігри і вправи.

Є одним із структурних компонентів прогулянки. Вони нетривалі, займають за часом в молодшому віці 3-4 хвилини, в старшому 5-6 хвилин. Кожна дидактична гра складається з дидактичного завдання, змісту, правил, ігрових ситуацій.

При використанні д/гри вихователь повинен дотримуватися педагогічних принципів: опиратися на вже наявні у дітей знання; завдання повинне бути достатньо важке, але в той же час доступне дітям; поступово ускладнювати дидактичне завдання та ігрові дії; конкретно і чітко пояснювати правила.

Види дидактичних ігор під час прогулянки:

Ігри з предметами (іграшками або природним матеріалом), Словесні ігри.

Прийомом стимуляції дитячої активності є різні дидактичні вправи. Вони проводяться кілька разів протягом однієї прогулянки. Дидактична вправа може бути запропоновано дітям на початку, в кінці, а може вплітатися в хід спостереження, наприклад, «Знайди дерево по листу», «Знайди дерево або чагарник з опису» і т. д. Проводять їх з усією групою або з частиною її.

На прогулянках здійснюється робота з **розвитку мовлення дитини**: розучування чистомовки, скоромовки (з дітьми п'ятого-шостого років життя), невеликого вірша, закріплення важкого для вимови звуку і т. п. Вихователь може пригадати з дітьми слова і мелодію пісні, яку вивчали на музичному занятті тощо.

Під час самостійної ігрової діяльності діти відображають враження, отримані в процесі слухання творів дитячої літератури, екскурсій-оглядів, екскурсій, повсякденній життєдіяльності, засвоюють знання про працю дорослих. Відбувається це в процесі сюжетно-рольових а режисерських ігор ігор.

Вихователь заохочує ігри в сім'ю, будівельників, крамницю (чи супермаркет), школу та ін. Він допомагає розвинути сюжет гри, підібрати або створити необхідний для неї матеріал. Інтерес до таких (творчість гри) ігор розвивається у дітей з 3-4 років. Розквіт рольової гри починається з 4 років і найвищого розвитку вона досягає в середині дошкільного віку (5-6 років), а потім поступово замінюється іграми з правилами, що виникають після семи років.

Під час прогулянки вихователь стежить за тим, щоб всі діти були зайняті, не нудьгували, щоб ніхто не встиг уже змерзнути чи не перегрівся. Тих дітей, хто багато бігає, він залучає до участі в більш спокійних іграх.

Трудова діяльність дітей на прогулянці.

Велике виховне значення має *трудова діяльність на прогулянці*. Важливо, щоб для кожної дитини завдання були посильними, цікавими та різноманітними, а за тривалістю — не перевищували 5-19 хвилин в молодшому віці і 15-20 хвилин в старшому віці.

Формами організації праці дітей дошкільного віку є: \

Індивідуальні трудові доручення;

Робота в групах;

Колективна праця.

Індивідуальні трудові доручення застосовуються у всіх вікових групах ЗДО. Колективна праця дає можливість формувати трудові навички і вміння одночасно у всіх дітей групи. Під час колективної праці формуються вміння приймати загальну мету праці, узгоджувати свої дії, спільно планувати роботу.

У молодшій групі діти отримують індивідуальні доручення, що складаються з однієї-двох трудових операцій, наприклад, взяти корм для птахів і покласти в годівницю. Вихователь по черзі приваблює до годівлі птахів всіх дітей. Або, наприклад, збір камінчиків для виробів. Організовує роботу як «праця поруч», при цьому діти не відчують ніякої залежності один від одного.

У середній групі одночасно можуть працювати дві підгрупи і виконувати різні трудові доручення; потрібна постійна увага вихователя до якості роботи; показ і пояснення всього завдання — послідовні етапи.

У дітей старшого дошкільного віку необхідно сформувати вміння прийняти трудове завдання, представити результат виконання, визначити послідовність операцій, відібрати необхідні інструменти, самостійно займатися трудовою діяльністю (за невеликої допомоги вихователя).

Індивідуальні доручення стають тривалими, наприклад, зліпити 5 кульок зі снігу, почистити доріжку на ігровому майданчику...

Приблизно за півгодини до закінчення прогулянки вихователь організовує спокійні ігри. Потім діти збирають іграшки, обладнання. Перед входом у приміщення вони витирають ноги. Роздягаються діти тихо, без шуму, акуратно складають і забирають речі в шаки. Взувають тапочки, приводять костюм і зачіску в порядок і йдуть в групове приміщення.

Цільові прогулянки.

Вихователь організовує спостереження дітей за громадським життям і явищами природи і за межами ділянки. З цією метою організовуються цільові прогулянки.

У молодшій групі цільові прогулянки проводяться раз в тиждень на невелику відстань, на вулиці, де знаходиться дитячий садок. Зі старшими дітьми такі прогулянки проводяться два рази на тиждень і на більш далекі відстані.

Дітям молодшої групи вихователь показує будинки, транспорт, пішоходів, середньої групи — будівлі громадського призначення (школа, Бібліотека, Будинок культури, театр тощо). Зі старшими дітьми проводяться цільові прогулянки на інші вулиці, в найближчий парк або ліс. Діти ознайомлюються з правилами поведінки в громадських місцях та правил вуличного руху.

На цільових прогулянках діти отримують багато безпосередніх вражень про навколишній світ, розширюється їх кругозір, поглиблюються знання та уявлення, розвивається спостережливість і допитливість. Руху на повітрі надають позитивний вплив на фізичний розвиток.

Тривала ходьба під час прогулянки вимагає від дітей певної витримки, організованості і витривалості.

Увага! В ході прогулянки можлива інтеграція різних освітніх напрямів (Нова редакція БКДО 2021), таких як «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Мовлення дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у світі мистецтва» і варіативного складника: «Особистість дитини. Спортивні ігри» тощо.

Завдання освітніх напрямів (Нова редакція БКДО 2021), таких як «Особистість дитини», «Гра дитини» і варіативного складника: «Особистість дитини. Спортивні ігри» вирішуються на прогулянці в ході рухливих ігор з дітьми і розвитку основних рухів і складають один напрямок — фізичний розвиток.

Завдання освітніх напрямів (Нова редакція БКДО 2021), таких як «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі» вирішуються на прогулянці в ході трудових доручень, ознайомлення з працею дорослих, спостережень, самостійної ігрової діяльності, дидактичних ігор з дітьми і складають один напрям — соціально-особистісний розвиток.

Завдання освітніх напрямів (Нова редакція БКДО 2021), таких як «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Гра дитини», «Мовлення дитини», «Дитина в соціумі» вирішуються на прогулянці через рухливі ігри з дітьми, трудові доручення, ознайомлення з працею дорослих, спостережень, експериментів з предметами навколишнього світу, цільових прогулянок, самостійної ігрової діяльності, дидактичних ігор з дітьми і складають напрям — пізнавально-мовленнєвий розвиток.

Змістовні зв'язки між різними розділами програми дозволяють вихователю інтегрувати освітній зміст при вирішенні виховно-освітніх завдань. Наприклад, розширюючи уявлення дітей про природу, педагог виховує у дітей гуманне ставлення до живого, спонукає до естетичних переживань, пов'язаних з природою, вирішує завдання розвитку мовлення, оволодіння відповідними практичними і пізнавальними вміннями, вчить відображати враження про природу в різноманітній ігровій діяльності.

Інтегративний підхід до проведення прогулянок дає можливість розвивати в єдності пізнавальну, емоційну і практичну сфери особистості дитини.

Вимоги безпеки при організації прогулянок на ділянці дитячого саду.

Перед виходом дітей на прогулянку, вихователь оглядає територію ділянки на предмет відповідності вимогам безпеки згідно зі своєю посадовою інструкцією.

Перед виходом на прогулянку працівники, зайняті одяганням дітей повинні стежити, щоб діти не залишалися довго одягненими в приміщенні, щоб уникнути перегріву. Стежити за справністю і відповідністю одягу та взуття дітей мікроклімату і погодних умов.

У разі посилення вітру до неприпустимих параметрів, погіршення погодних умов (дощ, заметіль та ін) під час прогулянки, вихователь повинен негайно завести дітей в приміщення.

При проведенні прогулянки вихователь стежить, щоб діти не йшли за межі ділянки закладу дошкільної освіти.

У процесі прогулянки вихователь повинен навчати навичкам безпечної поведінки, правилам безпечного поводження з різними предметами.

При виборі ігор вихователь повинен враховувати психофізичні особливості дітей даного віку, попередню діяльність дітей, погодні умови.

Забороняється:

Залишати дітей самих, без нагляду працівників ЗДО; Використовувати в дитячих іграх гострі, колючі, ріжучі предмети, зламані іграшки.

Про кожний нещасний випадок з дитиною вихователь повинен негайно сповістити керівника, батьків, при необхідності залучити медичний персонал для надання першої медичної допомоги. При необхідності організувати доставку дитини у відділення швидкої допомоги.

Інструкція проведення прогулянок у закладі дошкільної освіти.

Розробку прогулянки почніть з календарного планування. Її цілі і завдання повинні відповідати поточним планам на даний період часу.

Включіть в програмне зміст прогулянки виховні, навчальні та розвиваючі завдання.

Підготуйте все необхідне обладнання для організації діяльності дітей. Зверніть увагу на виносний матеріал. Він повинен відповідати змісту прогулянки, відповідати вимогам безпеки.

Крім того, виносний матеріал повинен бути підібраний у відповідності з віком дітей. Обов'язково перевірте кількість іграшок. Їх має вистачити для всіх дітей. Неприпустимо, щоб хтось із дошкільників випробував недолік устаткування для гри.

Складіть короткий план прогулянки і зафіксуйте його на картці. Це дозволить планомірно здійснити намічені завдання. Крім того, це полегшить проведення прогулянки.

Обов'язково налаштуйте вихованців на прогулянку. Нехай вони відчують радість від майбутньої діяльності. У такому випадку вона виявиться продуктивною.

Крім того, гарний настрій у поєднанні з фізичними вправами сприятиме поліпшенню загального самопочуття дошкільнят.

Підготуйте ділянку для проведення прогулянки. На ньому не повинно бути отруйних або колючих рослин, грибів, кущів з ягодами. Крім того, необхідно прибрати все сміття з території ділянки.

При проведенні прогулянки обов'язково чергуйте види діяльності дошкільнят. Прогулянку почніть із спостереження. Це можуть бути спостереження за об'єктами живої і неживої природи, людьми різних професій.

Включіть в прогулянку трудову діяльність. Це може бути допомога дітей розчищення ділянки восени від листя, взимку — від снігу і т. под.

Доцільно облаштувати дослідницьку й ентомологічну (для спостереження за комахами) ділянку для здійснення дітьми самостійної пошукової діяльності та нескладного експериментування. Зокрема, це може бути город, клумба, метеорологічна міністанція.

Самостійна діяльність на прогулянці є корисною для дітей лише в оптимально створеному розвивальному середовищі. Тоді діти досягають певного рівня самостійності в різних видах діяльності: ігровій, комунікативній, руховій, пізнавально-дослідницькій, продуктивній, трудовій тощо.

У літній період більшу увагу слід приділяти тематичним пізнавальним прогулянкам за межі закладу дошкільної освіти та екскурсіям.

Екскурсія

Екскурсія є особливою формою організованої освітньої діяльності. Цінність екскурсії полягає у безпосередньому ознайомленні дітей з явищами природи в їх

природних взаємозв'язках, з рослинами і тваринами у середовищі їх існування, з культурними об'єктами та діяльністю дорослих.

Ознайомлення з новими об'єктами на екскурсіях поєднуються з розширенням словника, розвитком мовлення. Сприймання яскравих пейзажів, що супроводжується образним словом вихователя, пробуджує у дітей відчуття краси, виховує любов до природи.

Дня дітей молодшого дошкільного віку проводять екскурсії-огляди в межах закладу дошкільної освіти, під час яких відбуваються ознайомлення з його ділянкою (рослинним і тваринним світом), приміщеннями, а також спостереження за роботою працівників (кухаря, лікаря, двірника).

Освітня подорож — форма спільної партнерської діяльності дорослого з дітьми, що передбачає ознайомлення дошкільників з реальними або віртуальними об'єктами довкілля, активізує діалогічну форму спілкування, розвиває навички дослідницької діяльності.

Освітня подорож відрізняється від екскурсії тим, що передбачає постановку проблемного питання, отримати відповідь на яке діти можуть лише на основі зібраної ними інформації. Об'єктами освітньої подорожі можуть стати: вулиці, будівлі, пам'ятники архітектури, мости, транспорт, магазини, парки, сквери, річки тощо. Педагог разом з дітьми розглядає досліджуваний об'єкт, висуває ідеї, обговорює різні думки. Детальна інформація про об'єкт дослідження надається педагогом тільки в тому випадку, якщо про це просять діти.

Під час освітньої подорожі поєднуються різні види діяльності дітей (спостереження, досліді, дидактичні ігри, пошук та аналіз інформації тощо).

Тривалість освітньої подорожі визначають вік і психофізіологічні особливості дошкільнят. Часові межі — від одного дня до тижня.

Тематика подорожей залежить від віку дітей, їх інтересів та освітніх завдань.

Квест — форма активної взаємодії педагога і дітей, пригодницька командна гра, що сприяє формуванню вмінь вирішувати ігрові пошукові завдання на основі вибору альтернативних варіантів дій в контексті реалізації певного сюжету. Така форма роботи поєднує у своїй структурі елементи мозкового штурму, тренінгу та гри. За допомогою квестів можна ознайомити дітей з новою інформацією, закріпити набуті знання, відпрацювати вміння.

Суть гри полягає в тому, що команди гравців, переміщуючись від зупинки до зупинки у реальному або віртуальному просторі, виконують завдання, об'єднані спільним сюжетом. Особливість такої організації ігрової діяльності полягає в тому, що, виконавши певне завдання, діти отримують підказку до виконання наступного. Це мотивує їх до подальшого пізнання і дослідження. Виконавши всі завдання, діти досягають мети.

Геокешинг — захоплююча командна гра, в якій присутні подорож, знаходження місця розташування заданих об'єктів, пошук інформації про об'єкти для отримання відповідей на питання. Її мета — розвиток допитливості та пізнавальної активності дітей, уміння орієнтуватися у просторі, спілкуватися і знаходити в результаті спілкування потрібну інформацію.

Це туристична гра, суть якої полягає в пошуку схованок і скарбів. Головна особливість геокешингу — це те, що схованки створюються в місцях, які мають природну, історичну чи культурну цінність. З дітьми дошкільного віку використовуються тільки елементи цієї гри.

Діти молодшого дошкільного віку грають у спрощену квест-гру, яка готує їх до геокешингу. Вони «ходять в гості» один до одного і виконують елементарні

завдання.

Дитяче експериментування – форма організації активної перетворюючої діяльності дітей. Мотивом дитячого експериментування є отримання нових знань і відомостей про об'єкт.

У ЗДО експериментальна діяльність включає в себе безпосередньо організовану діяльність з дітьми (планові експерименти), спільну діяльність із дітьми (спостереження, працю, художню творчість); самостійну діяльність дітей (працю в лабораторії) та спільну роботу з батьками (участь у різних дослідницьких проектах).

Мінімузей. Ефективним засобом розвитку пізнавальних інтересів може стати створення мінімузею в групі (насіння, хліба, гудзиків, листівок, ляльки, транспорту тощо). Будь-який предмет мінімузею може підказати тему для цікавої розмови.

Ігри з вільними матеріалами. Вільні матеріали — різноманітні доступні дрібнички, невеликі однорідні предмети, наявні в докільці у великій кількості; природні й побутові матеріали, які можна використовувати в різні способи. Це гудзики, стрічки, намистинки, мушлі, камінці, пісок, корки від пляшок, коробки, шишки, жолуді, палички тощо.

Переваги вільних матеріалів: привабливість, відкритість, мобільність, економічна й екологічна доцільність. Розвивальні можливості: створення умов для активного навчання; розвиток творчого мислення; фізичний соціально-емоційний та інтелектуальний розвиток.

Гра-стратегія — складна, багатопланова діяльність, яка передбачає не тільки усвідомлення ігрового задуму, сюжетної лінії, а й уміння планувати свої дії, бачити кінцевий результат, дотримуватися плану і злагодженої роботи в команді.

Особливість гри полягає в тому, що в її основу покладено інтригу, реальну проблему, конкретну мету, для реалізації якої необхідно об'єднати зусилля. Гра не лімітована в часі, вона може тривати протягом кількох днів, причому гравці повертаються до самого початку, змінюючи деякі обставини, розігруючи нові конструктивні способи розв'язання проблем, що виникають. Варіанти сюжетів гри: «Купуємо речі», «Будуємо дім», «Зустрічаємо гостей», «Готуємо піцу» тощо.

Дозвілля — сукупність видів діяльності, що організовані дорослим для задоволення фізичних, інтелектуальних, соціальних і культурних потреб дітей. Це, зокрема, спортивні (ігри, естафети, свята, розваги); інтелектуальні (вікторини, турніри, лото, кросворди, ребуси, шаради); музичні та літературні (музичний калейдоскоп, вечори загадок, зустрічі з цікавими людьми).

Творча майстерня — сучасна форма освітньої діяльності, яка дуже подобається дітям. Її можна розглядати як модель взаємодії дитини з навколишнім середовищем, шлях набуття соціального досвіду через творчу діяльність.

Музично-театральна та літературна вітальня — форма організації мистецької діяльності дітей, що передбачає слухання, обговорення, інсценізацію літературних і музичних творів, співтворення дітей і дорослих, зустрічі з письменниками, видавцями, композиторами, співаками, художниками, акторами та ін.

Мистецькі (арт), або художньо-педагогічні спілкування (мистецькі заняття). Мистецькі (арт), або художньо-педагогічні спілкування (мистецькі заняття) - особлива, емоційно зорієнтована форми спілкування на основі мистецької діяльності. Мистецькі, або художньо-педагогічні спілкування передбачають інтегровану мистецьку діяльність, у якій може бути домінуюча: «free painting» (вільне малювання), пластичне, конструктивне, музичне, театральне, літературне образотворення. Пріоритетом таких спілкувань є створення образу дітьми з самостійно вибраних засобів, способів, матеріалів.

Принциповою позицією застосування технології образотворення є *уникання готових конспектів*. Прив'язаність до тексту не лише не поживляє атмосферу будь-якої освітньої форми роботи, а й стримує педагога у виявленні емоційних реакцій, які іноді бувають важливішими, ніж інформація.

Алгоритм мистецьких спілкувань можна створити, орієнтуючись їм таку **структуру**:

- визначення теми;
- матеріал (обладнання, забезпечення);
- мотивація дітей (інтрига);
- рефлексійні тематичні полілогі;
- методи й прийоми роботи із зерном образу;
- конкретизація створення умов для вибору дітьми інструментів образотворення (пластичного, конструктивного, живописного, театралізованого, музичного, літературного);
- прийоми стимулювання дітей до створення образу (врахування вікових особливостей);
- формат презентації дитячих робіт (вистава, концерт, виставка, вернісаж, колаж тощо);
- емоційно зорієнтовані прийоми закріплення вражень (підсумкові рефлексії).

Слід зазначити, що не кожне арт-спілкування має фінальний продукт, оскільки він може створюватися під час циклу мистецької діяльності (протягом 3-6 спілкувань).

Ефективним методом вироблення алгоритму мистецьких спілкувань також є *mimi tar*, або *кластери*. Записаний таким чином алгоритм може бути тематичним або універсальним.

Кластер — це інтелектуальна карта, на якій визначені опорні фрагменти, складники мистецького спілкування.

Кластер створюється за таким алгоритмом.

1. Чую.
2. Бачу.
3. Відчуваю.
4. Знаю.
5. Дію.

Створюючи і конкретизуючи ці структурні елементи, кластер наповнюють тематичними творами: музичними (пісня, твір для слухання музики, музика для супроводження музично-ритмічних рухів, танцю тощо); художніми (твори живопису, скульптури, архітектури, декоративно-ужиткового, літературного, театрального мистецтва); конкретними методами й прийомами створення образу в різних мистецьких техніках.

Мистецькі (арт) або художньо-педагогічні спілкування поділяються за пріоритетом виду діяльності (образотворчого, музичного, театралізованого) та такі, на яких доцільно використовувати художньо-продуктивні, музичні, театралізовані методи та прийоми. Вони проводяться щодня, оскільки мистецькою діяльністю діти займаються у різних формах освітньої та повсякденної діяльності (на прогулянці, під час гри, у другу половину дня).

Мистецькі (арт) або художньо-педагогічні спілкування умовно можна поділити на:

- *теоретичні* (мистецтвознавчі);
- *практичні* (спрямовані на образотворення у різних видах мистецької діяльності), які можуть проводитися у вигляді майстерні («Майстерня художника», «Гончарна майстерня», «Дизайнерська майстерня», «Майстерня звуків», «Акторська майстерня», «Театральні майстерня» тощо);
- *комплексні, інтегровані* (грунтуються на синтезі та взаємодії мистецтв).

Особливу увагу потрібно звертати на безпечність матеріалів, атрибутів, реквізиту для мистецької діяльності, на освітлення, облаштування місця для художньо-продуктивного

образотворення, на одяг дітей (спеціальні костюми художників). Довге волосся має бути заплетене. Варто подбати і про дотримання рухового режиму та провітрювання приміщення. На музичних заняттях потрібно стежити за охороною дитячого голосу, дотримуватися звукового режиму гучності під час слухання музики тощо.

Проведення арт-спілкувань на території закладу дошкільної освіти має особливості: у спекотну погоду під час пленеру важливо, щоб діти малювали у затінку; потрібно стежити за тим, щоб їх не вкусили комахи під час спостереження за рослинами; пластичні етюди варто виконувати на ділянках з трав'яним покриттям тощо.

Все обладнання для мистецьких форм роботи має бути привабливим, безпечним, кожна дитина повинна мати набір різноманітних матеріалів у достатній кількості.

Самостійна художня діяльність (СХД), як різновид будь-якої самостійної діяльності, ініціюється самою дитиною. Зазвичай відбувається у другу половину дня. СХД буде ефективною за умов, якщо педагог пам'ятатиме, що *планувати потрібно*: 1) максимально можливе предметно-просторове забезпечення самостійної художньої діяльності дітей; 2) широкий вибір можливостей для втілення дитячого задуму; 3) не вид діяльності дитини, а тему, навколо якої будуть розгортатися дії; 4) свою участь у перебігу дитячої діяльності, а не конкретні кроки дітей; 5) діяльність, у якій дитина може проявити свободу вибору, а не перетворювати СХД у додаток до заняття з образотворення; 6) орієнтовні центри за інтересами й потребами вихованців (художньо-мовленнєвий, музично-хореографічний, художньо-ігровий, театралізований, конструкційний тощо).

Трудова діяльність — цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, знань про професії й почуття поваги до праці дорослих. Ознайомлення дітей із працею дорослих відбувається у процесі демонстрації різних видів праці, а також безпосередньої організації спільної діяльності дорослих і дітей, Навичками трудової діяльності діти оволодівають під час самообслуговування, господарсько-побутової праці (чергування, трудові доручення, колективна праця) та праці в природі. *Алгоритми постановки та вирішення освітніх ситуацій детально розписані у розділі – «Сучасні форми організації освітнього процесу» у програмі «Дитина» (стор. 36-53), яка має стати вірним другом і помічником кожного вихователя при організації сучасного освітнього процесу. І, як радить наш авторитетний науковець Наталія Гавриш, професор кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти позбутися «типових помилок вихователя:*

- перебиває дитину, якщо її думка здається неправильною;
 - не дає змогу дитині поміркувати, поспішає, а тому сама дає відповідь на своє ж запитання;
 - висміює невдалу думку;
 - не чує суті сказаного, пропускає цінну і не зовсім вдало оформлену ідею.
- Використовувати наступні правила для педагога:
- Сприймати дітей як рівноправних співрозмовників;
 - Слухати уважно, що і як говорять діти;
 - Аналізувати й адекватно реагувати на несподівані запитання, репліки, емоційні реакції дітей;

- Підтримувати й розвивати основні змістові лінії багатоголосії розмови.

Для того, щоб діти навчилися самостійно шукати відповіді, поряд із традиційними методами мовленнєвої взаємодії використовуйте пізнавальні діалоги. Під час них дошкільники усвідомлюють, що існує більш ніж одна думка, й допомагають один одному побачити ситуацію з різних боків.

Використані та рекомендовані джерела:

1. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина». Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист МОН України № 1/11-4960 від 23.07.2020 р.)

https://rada.info/upload/users_files/41765931/69ed396ed55f10117d4117a68cff658c.pdf

2. Довбня С.О. Секрети вдалого спостереження з дітьми. Вихователь-методист, № 6 червень, 2020; С. 12-15.

3. Журнал «Вихователь-методист» №1/2021, стор.4, стаття Н.Гавриш «Як зробити діалоги з дошкільниками пізнавальними»

4. Товкач І.С. Як весело й цікаво підготуватися до прогулянки / Г.В. Беленька, І.С. Товкач // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2018. №5. С. 24

Анкета для педагогів
«Чи вмієте ви слухати дитину?»

Чи хочете ви перевірити, що про Вас думають ваші вихованці? Перевірте своє вміння слухати та чути їх. Чесно відповідайте на такі запитання (так чи ні):

- Чи переконують мої вчинки та поведінка дітей у тому, що мене насправді цікавить зміст їхніх висловлювань, що мені цікаво вести з ними розмову; чи не роблю я вигляд, що дуже зайнятий, коли вони бажають поспілкуватися зі мною?
- Чи відкладаю інші справи, коли дитина відповідає (починає відповідь)?
- Чи дивлюсь я в очі дитині, коли він розмовляє зі мною?
- Чи підтверджую я мімікою, жестом, поглядом, рухом, що уважно слухаю, коли дитина звертається до мене із запитанням?
- Чи підтверджують мої репліки, запитання, кивання головою, що я слухаю дитину зацікавлено; чи граю я в «інтерес» тоді, коли знаю, «що скаже» мені учень, задовго до того, як він почне говорити?
- Чи не перериваю я дитину під час звернення до мене або у процесі його відповіді?
- Чи не різко я перериваю дитину, якщо зміст розмови мене дратує?
- Чи можу я сказати, що сучасний убогий сленг молоді мені добре знайомий і я борюся з ним постійно, оскільки моя мова - взірць точних і влучних висловлювань, які не ображають нікого своєю «сірістю», шаблонністю, убогістю?
- Чи приділяю я належну увагу кожній дитині?

Увага! Дев'ять відповідей «так» означають, що ви не тільки вербально доводите своїм вихованцям, як важливо вміти слухати та чути, а й власними діями - діями вихованої людини - навчаєте їх цього.

Чи вміємо ми володіти собою?

Принципи психопрофілактичного впливу, які можуть допомогти самому собі у складних конфліктних ситуаціях (за К. Дінейкі):

- Уміння відрізнити головне від другорядного (Д. Карнегі: «Життя досить коротке, щоб витратити його на дрібниці»).
- Внутрішній спокій.
- Емоціональна зрілість і стійкість.
- Знання міри впливу на події.
- Уміння підходити до проблеми з різних точок зору.
- Готовність до будь-яких несподіваних подій.
- Сприйняття дійсності такою, яка вона є, а не такою, якою людині хотілося б її бачити.
- Намагання вийти за межі проблемної ситуації.

- Спостережливість.
- Далекоглядність, передбачливість.
- Прагнення зрозуміти інших.
- Уміння здобувати досвід з усього, що відбувається (учитися на власних або чужих помилках, щоб запобігти появі нових у майбутньому).

Примітка: відомий американський психотерапевт Е. Берн, помітивши зв'язок між потребою дитини в доторканні й загальнолюдською потребою у визнанні, будь-який акт такого визнання називає погладжуванням. Це своєрідна одиниця уваги стосовно іншої людини.

Важливо усвідомити (у ставленні до дітей особливо): знаки уваги можна одержувати та роздавати в необмеженій кількості.

Додаток 3

Виховна функція сім'ї

Сім'я — мала соціально-психологічна група, члени якої пов'язані шлюбними або родинними стосунками, спільністю побуту і взаємною моральною відповідальністю.

Соціальна роль сім'ї обумовлена потребою суспільства у фізичному і духовному відтворенні населення. Будучи одним із найважливіших елементів суспільства, значною мірою залежачи від процесів і тенденцій у ньому, сім'я є відносно автономним соціальним інститутом, що зумовлює її соціальну стійкість, захищеність, навіть недоступність для соціальних експериментувань. Як і кожне соціальне явище, вона також розвивається.

Сім'я виконує різноманітні зовнішні і внутрішні функції. *З огляду на особливості соціального буття сучасної сім'ї, виокремлюють такі провідні її функції:*

— **виховна функція.** Полягає вона у задоволенні індивідуальних потреб у батьківстві та материнстві, самореалізації особистості в дітях. Стосовно суспільства виховна функція сім'ї забезпечує соціалізацію підростаючого покоління;

— **господарсько-побутова функція.** Спрямована вона на задоволення матеріальних потреб членів сім'ї, забезпечення умов для збереження і зміцнення їхнього здоров'я, організацію відпочинку;

— **емоційна функція.** Реалізація її задовольняє потребу людини у визнанні, любові, турботі, психологічному захисті;

— **функція духовного спілкування.** Забезпечує взаємне розуміння і духовне збагачення особистості дитини дошкільного віку;

— **національно-патріотична функція.** Забезпечує формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральною за змістом життєвої позиції.

— **функція формування досвіду соціального життя.** У сім'ї особистість здобуває первинні знання і навички взаємодії з людьми, поведінки в суспільстві, набуває досвіду соціального контролю за виконанням його норм і правил;

— **сексуально-еротична функція.** Забезпечує продовження роду, задовольняє потреби індивіда у сексуальному житті.

Порушення функцій сім'ї може бути пов'язане з політичними, соціально-економічними умовами її життя, особистісними якостями її членів, особливостями їхніх взаємин. Неблагополуччя у сім'ї породжує проблеми у розвитку дітей.

У сучасній сім'ї особлива роль належить функціям *духовного спілкування, емоційної підтримки, виховній та національно-патріотичній функції*, оскільки суспільство, навчально-виховні заклади не можуть забезпечити таких унікальних умов для емоційно-духовного життя особистості, якими володіє сім'я. Саме завдяки проживанню в сім'ї, цілеспрямованим її зусиллям людина пізнає, осягає свою людську сутність, обов'язки перед іншими людьми, передусім перед батьками і дітьми, утверджує в собі все людське. Для цього вона повинна вирости в сім'ї, в якій витає дух любові, всі чуйно, турботливо ставляться одне до одного. Адже практичні уроки доброти, любові, здатність до співпереживання неможливо почерпнути лише з книжок, мультфільмів чи фільмів. Ці якості виробляються в дитині передусім під час її взаємодії з найближчими їй людьми (батьками та іншими родичами). Відчуваючи любов до себе, спостерігаючи, у чому це виявляється, дитина вчиться любити інших людей. А любов до дитини виростає із взаємної любові батьків, від уроків любові, отриманих ними у своєму дитинстві, від щирості їхніх стосунків зі своїми батьками.

Особливості виховної функції сім'ї полягають у тому, що вона одночасно виховує дорослих і дітей та реалізується у таких трьох головних аспектах:

1. Становлення, розвиток, виховання дитини як особистості, сприяння розвитку її здібностей. Сім'я репрезентує дитині суспільство, забезпечує передавання їй соціального досвіду, охороняє її права.
2. Здійснення виховного впливу сім'ї на кожного індивіда впродовж усього його життя. Кожна сім'я має свою систему виховання, засновану на певних ціннісних орієнтаціях. Спочатку несвідомо, орієнтуючись на почуття близьких людей, дитина починає розуміти, що в її поведінці їх радує, а що засмучує. Пізніше у неї формуються уявлення про те, що є прийнятним у сім'ї, а дорослішаючи, вона починає усвідомлювати принципи, на яких вибудовуються стосунки в її сім'ї, порівнювати їх з ідеальною, на її погляд, системою.
3. Спонування дітьми саморозвитку, самовдосконалення своїх батьків та інших родичів. Дитина є невичерпним джерелом життєвих успіхів, емоційних стимуляторів для дорослих. Ледь з'явившись на світ, вона значно розширює його горизонти для своїх батьків, вносить у їхнє життя багато нового. Підростання, дорослішання дитини потребує нових знань, виховних умінь і навичок дорослих, реалізації своєї соціальної ролі на більш високому рівні. Виховуючи дитину, батьки самі повинні поводитися на рівні вимог, які їй пред'являють. Очевидно, на цьому ґрунтуються твердження, що не сім'я соціалізує дитину, а дитина соціалізує дорослих.

У дошкільні роки дитина повністю ототожнює себе зі своєю сім'єю, передусім із батьками; її емоційний світ майже цілком залежить від атмосфери в сім'ї. Саме тут вона пізнає й опановує моделі моральної поведінки, взаємодії з іншими людьми, природою тощо.

Форми взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю

Сучасні заклади дошкільної освіти (У подальшому ЗДО) стають відкритими для батьків, дітей і громадськості. Вони все більше уваги приділяють освіті та вихованню батьків, вважаючи це одним із принципово важливих чинників успішного розвитку і виховання дітей. Вплив ЗДО на розвиток педагогічної культури батьків буде ефективним, **якщо відповідатиме таким критеріям:**

1. *Спрямованість і адресованість.* Даючи конкретні поради, рекомендації, педагоги повинні знати особливості конкретних сімей. Нерідко батьки самі звертаються до вихователів за педагогічними порадами, у тому числі з конкретними питаннями щодо власної дитини.

2. *Оперативний зворотний зв'язок.* Взаємодія педагога з батьками має вибудовуватися на основі живого діалогу, в процесі якого він з'ясовує рівень сформованості педагогічних знань і навичок батьків, вносить за необхідності відповідні корективи.

3. *Індивідуалізація і диференціація педагогічного впливу.* Працюючи з батьками, вихователь допомагає їм використовувати педагогічні знання не як абстрактні істини, а як керівництво до практичних виховних дій, спрямованих на конкретну дитину з її особливостями, перспективами вікового та індивідуального розвитку.

Форми взаємодії з батьками можуть бути: *колективними, індивідуальними, наочно-інформаційними.*

До *колективних форм* взаємодії належать батьківські збори (групові та загальні), на яких обговорюються проблеми життєдіяльності групи і дитячого садка; зустрічі з батьками; вечори запитань і відповідей; засідання «круглого столу» з дискусійних проблем; заняття-тренінги, покликані навчити батьків правильно організувати спілкування і спільну діяльність з дитиною; спільні з дітьми, батьками і вихователями свята і розваги; виставки спільних робіт батьків і дітей; дні відкритих дверей; школи для батьків; сімейні (домашні) педради, які проводять у батьків вдома; батьківські конференції, ділові ігри, круглі столи, вебінари іт.ін.

Індивідуальні форми взаємодії охоплюють індивідуальні бесіди і консультації (проводять, як правило, вранці і ввечері, коли батьки приводять дитину в дитячий садок або забирають додому), відвідування дітей вдома; залучення батьків до життя дитячого садка (організаційно-господарська допомога вихователю: виготовлення іграшок, посібників, допомога у проведенні екскурсій, культпоходів тощо).

Найпоширенішими *наочно-інформаційними формами* взаємодії є виставки дитячих робіт; реклама книг, публікацій у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання.

Очікувану ефективність забезпечує раціональне поєднання різних форм взаємодії. Як свідчить досвід, у взаємодії з батьками слід уникати готових оцінних суджень про виховання, допомагати їм у виробленні вміння особисто спостерігати за власною дитиною, відкривати в ній нові якості й риси.

Часто педагоги свої міркування ілюструють аудіо-відео записами розмов з дошкільниками, відео фрагментами про різні види діяльності (дидактична, театралізована гра, праця, образотворча та інші), фотографіями дітей, виставками їхніх робіт.

Актуалізації уваги батьків до проблем виховання дошкільників сприяють доручення їм виступити з конкретного питання на батьківських зборах; «домашні завдання» на спостережливість; участь батьків у роботі гуртків, проведенні ігор, занять, екскурсій з дітьми; допомога у проведенні рольових і ділових ігор.

Значного поширення набувають творчі форми роботи з батьками, в яких беруть участь діти, інші педагоги і співробітники дошкільного закладу. Часто батькам цікаво не тільки спостерігати за дитиною під час її взаємодії з дорослими не в домашніх умовах, а й самим виступити в новій ролі (театралізованій виставі, спортивному змаганні, конкурсі, засіданні дискусійного клубу).

Доцільно залучати до роботи не окремих, а всіх представників сім'ї, інших родичів, які мають стосунок до виховання дитини, а також налагодити дружні стосунки з іншими сім'ями, які небадьуже ставляться до розвитку і виховання своїх дітей.

Важливо вказати, що у взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками істотне значення має спрямування *педагогічної самоосвіти батьків, стимулювання прагнення і вміння поповнювати свої педагогічні знання і після вступу дитини до школи.*

«Звертаємо особливу увагу, що одним із провідних напрямів діяльності ЗДО у 2022/2023 н. р. є *формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.* Важливо консолідувати зусилля педагогів і батьків для зміцнення національної ідентичності дітей як основи, яка виховує справжній патріотизм; сприяє формуванню у дітей позитивного образу своєї країни, утверджує активні позиції громадянина своєї країни, виховує ціннісне ставлення до своєї родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури.

Зміст сучасного патріотичного виховання старших дошкільників має бути збагачений категоріями особистісної та національної гідності, реальності сприйняття соціального сучасного життя – входження в яке є неодмінною умовою соціалізації дитини, життєвого досвіду, що стає надбанням особистості та актуалізує стан постійної готовності до безпеки, милосердя та практики підтримки життя, що, в цілому, характеризує гуманістично орієнтовану поведінку дитини (*Лист МОН № 1/8504-22 від*

27.07.22 року МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ № 1/8504-22 від 27 липня 2022 року).

Пропонуємо декілька тем для здійснення різних форм взаємодії з батьками (індивідуальних, групових, фронтальних):

- Характер дитини залежить від Вас
- Ігри для дітей взимку (весною) під час прогулянки
- Як виховати справжній патріотизм? (провести опитування)
- Єдність вимог ЗДО та сім'ї у вихованні дошкільнят
- Про що може розказати гра дитини?
- Дитина прагне навчатись граючись!
- Лист мудрого сина (мудрої доньки) батькам
- Чому дитина буває агресивною?
- Що таке гіперактивність (гіпоактивність)?
- П'ять якостей характеру дитини дошкільного віку
- Особливості формування соціальної впевненості дитини
- Чи варто карати дитину?
- Що робити, якщо малюк не хоче ходити в дитячий садочок?
- Як спілкуватися з замкнутою дитиною?
- Чого бояться наші діти?
- Чому варто читати дитині казки?
- Ваша дитина і комп'ютер
- Скоро ми підемо до школи
- Чи варто навчатися читати в дошкільному віці?
- Виховуємо у дошкільника свідоме ставлення до себе.
- Щоб дитина росла вихованою (ввічливою, працьовитою тощо).

Орієнтовна структура тренінгового заняття з батьками на тему: «Партнерська взаємодія з дитиною»

Мета: розширити можливості розуміння батьками своїх дітей; поліпшити рефлексію взаємин; формувати навички та ефективні засоби взаємодії з дитиною. З'ясувати сподівання і побоювання батьків; допомогти усвідомити відмінність між «світами» дитини і дорослого, емоційні переживання, мотивацію поведінки дітей. Очікувані результати: сприяти формуванню вміння спілкуватися, а також формуванню добрих взаємин в системі «батьки — діти»; вміти «читати» емоційний стан іншого.

Обладнання: аркуші паперу, фломастери, фотоапарат, музичні засоби, м'яч (клубок), «Дерево бажань».

План проведення тренінгу у відповідності до його структури.

Практичний матеріал до тренінгу:

1. Вправа «Знайомство»
2. Вправа «Побажання»
3. Вправа «Психогімнастика» (поміняйтеся місцями за якоюсь ознакою (дата народження, зріст, вік).
4. Вправа «Усі ми різні, але ми разом».
5. Вправа «Захват фортеці» (негативні наслідки авторитарного спілкування з дитиною).
6. Вправа «Обмін думками, враженнями»: Як ви думаєте, чи однаково дорослі й діти сприймають навколишній світ? Чому?
7. Вправа «Занурення» (уявити себе на місці дитини).
8. Вправа «Дерево бажань» (Якою б ви хотіли бачити свою дитину в майбутньому?)
9. Вправа «Остання зустріч» (Чи встигли ви сказати одне одному те, що хотіли?).

За розпорядком дня першої і другої половини дня

Перша половина дня				Друга половина дня		
Час	Ранок	Заняття	Прогуляна	Праця, самостійна художня діяльність	Розваги, ігри	Прогулянка
	ігри, бесіди, спостереження, праця, індивідуальна робота з дітьми	Тема. Програмовий зміст. Матеріал. Хід заняття	Ігри, праця, спостереження, Спортивні ігри та вправи, індивідуальна робота з різних розділів програми, екскурсії, прогулянки, поход за межі дитячого садочка, самостійна рухова діяльність дітей	Різні види праці (ручна, господарсько-побутова, в природі) в різних формах спостереження, самостійна художня діяльність дітей (образотворча, художньо-оформлювальна, мовленнєва, музична, театралізована)	Різні види театрів (ляльковий, тіньовий, іграшок тощо), ігри - драматизації, інсценізації, концерти, фізкультурні, музичні, літературні дозвілля	Ігри, спостереження, праця, індивідуальна робота з батьками, самостійна рухова діяльність дитини
Понеділок						
Вівторок						
Середа						
Четвер						
П'ятниця						